

Nr 37.

Av herr **Ekman, Karl Johan**, om viss ändring i § 6 i stadgan för fortsättningsskolan.

Fortsättningsskolan av år 1918 års typ — hur gagnelig den än i vissa hänseenden och på vissa orter, särskilt i städerna, kan vara — har dock, åtminstone vad landsbygden beträffar, icke visat sig motsvara de förväntningar, som knötos vid densamma. Såsom bestämda olägenheter kan angivas, att kursens utsträckning över en tidrymd av två år i många fall utgör ett onödigt och opåkallat hinder mot lärjungarnas övergång i rätt tid till det praktiska livet, samt att undervisningen alltför ofta genom bristen på kompetenta lärare blir för litet givande, så att vinsten av kursen icke motsvarar den uppoffring av tid och eljest påräknelig arbetsförtjänst, som det tvååriga bevisandet av fortsättningsskolan medför.

Dessa olägenheter framträda mindre starkt i städer och stadsliknande samhällen, där skolgången lättare kan förenas med en ej alltför krävande arbetsanställning och där för yrkesundervisningen i regeln kan påräknas mera kompetenta lärarekrafter. Men desto mera göra sig olägenheterna gällande på landsbygden. Skolan är också uppenbarligen avsedd närmast för städer och stadsliknande samhällen, och mindre uppmärksamhet har ägnats åt dess anpassande efter landsbygdens säregna förhållanden.

Fortsättningsskolan har ett dubbelt ändamål, nämligen dels att meddela ökade kunskaper och färdigheter och dels att inverka uppfostrande och karaktärsdanande. Med anledning av ett vid 1924 års riksdag väckt förslag om inskränkning i vissa fall av fortsättningsskolekursen till ettårig, har skolöverstyrelsen i ett vid andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 7 fogat yttrande av den 7 mars 1924 uttalat, att »mot ett förläggande av hela fortsättningsskolekursen med en omfattning av minst 360 timmar till ett enda läsår synes visserligen intet vara att invända, om hänsyn tages endast till skolans uppgift att meddela kunskaper, men påtagligt är, att skolans fostrande verksamhet måste i väsentlig grad försvagas därav, att lärjungarna ett år tidigare undandragas dess inflytande.»

Ur skolteknisk synpunkt bör sålunda intet hinder möta mot att kursen göres ettårig. Och vad skolans karaktärsdanande verksamhet beträffar kan överstyrelsens uttalande hava sitt berättigande, när det gäller städerna och de stadsliknande samhällena, med dessas många frestelser; men för landsbygdens del torde ett kvarhållande av lärjungarna andra året i fortsättningsskolan icke

kunna anses påkallat endast av denna anledning, helst som ju fortsättningsskolan med tvåårig kurs endast pågår en kortare del av året eller dagen, och barnen under den övriga tiden lämnas alldeles åt sig själva. Inskränktes däremot kursen på landet till ettårig, få barnen under fortsättningsskolåret en mera samlad och effektiv påverkan från skolans sida; och när de sedan komma ut i tjänst, hava de i regeln förmånen av ett karaktärsdanande inflytande i de hem, där de bliva anställda, som i de flesta fall nog icke är sämre än det de kunnat röna i skolan under de korta tider, de eljest andra fortsättningsskoleåret skolat bevista densamma.

Att det karaktärsdanande syftet icke är det enda och knappast det huvudsakliga skälet för fortsättningsskolans anordnande såsom tvåårig, framgår för övrigt av fortsättningen av skolöverstyrelsens nämnda yttrande. Där säges nämligen: »Enligt ovannämnda 1918 års riksdags beslut skall fortsättningsskolan, på samma gång den tjänar sina ovan angivna huvudsyften, ingå såsom ett första led i ett helt system av praktiska ungdomsskolor så uppbyggt, att varje skolform i regeln skall utgöra grundval för en efterföljande. Ovanpå den obligatoriska folkskolan skall enligt detta system följa obligatorisk fortsättningsskola, och denna skall i sin ordning bilda grundval för lärlingsskolor, yrkesskolor samt en del andra lägre fackbildande skolor. Vid planläggningen av den nya fortsättningsskolan bör därför beaktas, att den efterföljande lärlingsskolan har att bygga sin undervisning på den grund av kunskaper och färdigheter, som lärjungarna vid avgången från fortsättningsskolan besitta. Blir denna grund allt för svag och bristfällig, berövar man därmed de lärjungar, vilka sedermera övergå till lärlingsskola, möjlighet att med framgång kunna deltaga i och tillgodogöra sig denna skolas undervisning, till skada både för lärjungarna själva och för lärlingsskolans arbete i det hela, som därigenom löper fara att förryckas och hämmas. Det är därför av vikt, att fortsättningsskolan icke genom inskränkning av dess fastställda undervisningstid eller genom andra anordningar så försvagas, att den sättes ur stånd att bibringa lärjungarna den fasta och säkra grund, som utgör den nödvändiga förutsättningen för deras fortsatta utbildning».

Det av skolöverstyrelsen sålunda angivna skälet för fortsättningsskolans anordnande såsom tvåårig intager nog ej den undanskjutna ställning i förhållande till de först angivna skälen, som skolöverstyrelsen velat göra gällande. Må vara, att vid fortsättningsskoletankens framförande 1918 skälen grupperats på detta sätt; men i verkligheten måste ett skäl, som så starkt framgår ur fortsättningsskolans plats i själva skolsystemet, tillmätas stor betydelse. Men detta skäl gäller icke fortsättningsskolan på landsbygden på samma sätt som det kan gälla fortsättningsskolan i städerna. På landsbygden finnas i regeln icke dessa lärlingsskolor, yrkesskolor och övriga fackbildade skolor, för vilka den tvååriga fortsättningsskolan skall vara det närmaste underlaget. Hela det åskådningssätt, som i skolöverstyrelsens uttalande härutinnan tagit sig uttryck, visar med all önskvärd tydlighet, att fortsättningsskolan, såsom

den nu är anordnad, i främsta rummet avsetts för städerna och därmed likställda samhällen och att behörig hänsyn icke tagits till landsbygdens särskilda förhållanden.

Det är ju möjligt, att den *yrkesbestämda fortsättningsskolan*, såsom grundval för lärlings- och yrkesskolor, kan vara i behov av en längre utsträckt kurs för befästade av de kunskaper och färdigheter, som sedermera i fackskolorna skola vidare utbildas, ehuru väl skolöverstyrelsen, såsom av dess yttrande framgår, ur sådan synpunkt icke har någon invändning att framställa emot kursens begränsning till ett år. Men vad den *allmänna fortsättningsskolan* beträffar föreligger intet sådant skäl för dess utsträckning till två år. Skulle den i något fall komma till användning såsom grundval för fackskola, kan kursen frivilligt utsträckas till tvåårig; men att stadga detta såsom regel för den allmänna fortsättningsskolan synes opåkallat och ägnat att i hög grad göra fortsättningsskolan impopulär.

Då sålunda överstyrelsen själv medgivit, att med hänsyn till kunskapsmeddelelsen intet är att invända mot fortsättningsskolekursens förläggande till ett år, då beträffande den allmänna fortsättningsskolan något behov att ändock utsträcka kursen till två år med hänsyn till fortsatt undervisning i lärlings- och yrkesskolor i regeln icke förefinnes; och då den karaktärsdanande fostran, fortsättningsskolan avser att meddela, synes kunna bliva väl så effektiv, om kursen samlas till ett läsår med tätare skolgång och sålunda ett mera stadigvarande och koncentrerat aktgivande på lärjungarna, än om kursen utbreds över två år med glesare skolbesök och långa tider av frånvaro från skolan, samt därtill kommer att, särskilt på landsbygden, en sund karaktärsdanande fostran i regeln står de unga till buds i hemmen och å de platser, där de i allmänhet efter slutad skolgång finna arbete, synes med skäl kunna påfordras, att den allmänna fortsättningsskolan må kunna anordnas såsom ettårig, där ej vederbörande skoldistrikt självt önskar den tvåårig.

Någon svårighet att anordna kursen ettårig kan icke möta, då till följd av 1924 års riksdags beslut om anordnande av ettårig fortsättningsskola såsom påbyggnad på 7-årig folkskola, skolöverstyrelsen säkerligen redan gått i författning om anvisningar för undervisningens sammanförande till ett läsår.

För övrigt torde den redan nu tillämpade läsordningen kunna omedelbart användas, då — om 360 undervisningstimmar bibehållas såsom minimum — skillnaden endast blir den, att undervisningen, som nu fördelas på två kurser, en det ena året och en det andra, i stället, enligt fortsättningsskolestadgans § 7, väl i regeln kommer att fördelas på två kurser, en den ena terminen och en den andra terminen av samma läsår med erforderlig utsträckning in på ferierna.

Under förutsättning av undervisningstidens bibehållande vid ett minimum av 360 undervisningstimmar, torde för vinnandet av önskemålet om den allmänna fortsättningsskolans anordnande såsom ettårig, där ej skoldistriktet beslutar dess utsträckning till två år, erfordras, att § 6 i fortsättningsskolestadgan den 16 september 1918 erhåller följande ändrade lydelse:

§ 6. Kursen i fortsättningsskola skall för lärjungarna omfatta minst trehundra sextio undervisningstimmar, förlagda utom den egentliga folkskolans ordinarie undervisningstid.

Kursen i *yrkesbestämd fortsättningsskola* skall fördelas på minst två år, i särskilda undantagsfall och efter prövning av skolöverstyrelsen högst tre årskurser, dock att undervisningstiden för årskurs, vare sig denna är förlagd i sin helhet till ett och samma kalenderår eller är fördelad på två på varandra följande kalenderår, i varje fall skall omfatta minst etthundra-tjugu timmar.

Kursen i *allmän fortsättningsskola* må kunna antingen begränsas till ett arbetsår eller ock fördelas på två år, med iakttagande i sistnämnda fall, att årskurs skall omfatta minst etthundra-tjugu timmar.

Jag påyrkar en sådan lydelse av paragrafen, därest ej nedan angivna, något längre gående yrkande kan bifallas.

Jag tillåter mig nämligen ifrågasätta, huruvida verkligen i den *allmänna fortsättningsskolan* undervisningstiden skall behöva omfatta ett så stort antal timmar som 360. För den yrkesbestämda fortsättningsskolan torde måhända ett minimum av 360 timmar vara erforderligt för bibringande av tillräcklig insikt och färdighet i det eller de yrken, omkring vilka undervisningen till sin väsentliga del grupperas, för att tjäna såsom underlag för en blivande fackutbildning; men en så lång undervisningstid torde ej kunna påstås vara oundgängligen nödvändig i den allmänna fortsättningsskola, som allenast avser att bibringa en något mera befastad och utvidgad allmänbildning av praktisk läggning utöver den i huvudsak därmed ensartade bildning, som i folkskolan meddelats.

Därest lägsta undervisningstiden i den allmänna fortsättningsskolan begränsas till 300 timmar, skulle givetvis kursens inskränkning till ett år i avsevärd mån underlättas. Den skulle då utan svårighet kunna, jämlikt § 7, fördelas på arbetsårets två terminer, utan att sommarferierna behöfde för ändamålet tagas i anspråk, vilket för såväl lärare som lärjungar vore en vinst.

Därmed skulle också någon besparing uppstå uti den summa, som erfordras av statsmedel till understöd för avlönande av lärare vid fortsättningsskolorna. Någon minskning av det belopp, som i sådant avseende äskats i årets statsverksproposition, lär icke nu kunna av denna anledning ifrågasättas; men då anslaget är förslagsanslag, kommer i allt fall en möjlig besparing statsverket till godo.

Med anledning härav tillåter jag mig hemställa,

att riksdagen ville, såsom villkor eller förutsättning för beviljande av det äskade anslaget till understöd för avlönande

av lärare vid fortsättningsskolorna, besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring i stadgan angående fortsättningsskolan, att dess § 6 måtte erhålla följande lydelse:

§ 6. 1. Kursen i *yrkesbestämd fortsättningsskola* skall för lärjungarna omfatta minst trehundra sextio undervisningstimmar — — (lika med nuvarande lydelsen) — — etthundra tjugu timmar.

2. Kursen i *allmän fortsättningsskola* skall omfatta minst trehundra undervisningstimmar, förlagda utom den egentliga folkskolans ordinarie undervisningstid, och må kunna antingen begränsas till ett arbetsår eller ock fördelas på två år, med iakttagande i sistnämnda fall, att årskurs skall omfatta minst etthundratjugu timmar.

Stockholm den 17 januari 1925.

K. J. Ekman.
Jönköpings län.
